

Spomenik v Lipi v hiši, kjer so zažgali ljudi

Zakaj uničenje vasi Lipa?

3. del

Ivo Žajdela

Okupator se je okrutno znesel nad vasjo Lipa pri Jelšanah. Že 70 let pišejo o njegovem strašnem zločinu, nič pa o vzrokih, ki so okupatorja prisilili v tako ravnanje. O revolucionarni strategiji, ki je stala za odporom, nihče ne ve nič.

Naj nadaljujem iz prejšnje *Demokracije*. Ofenziva Braunschweig se je začela na območju severno od Učke, vendar so se partizani umaknili na drugo stran prometnic Trst-Reka. 1. istrska brigada Vladimir Gortan se je umikala, vendar uničevala prometnice. 28. aprila naj bi bila porušila deset mostov na železniški progi Trst-Reka, južno od Ilirske Bistrice.

Izstreljevanje min na Rupo Štab brigade je enemu bataljonu ukazal, da je 30. aprila ob 5. uri zjutraj začel iznad Lipe

izstreljevati minometne mine na križišče cest v Rupi (imenovano Šranjga), tam pa je bila tudi mešana posadka okoli 30 italijanskih fašistov (MDT oz. republikinov) in karabinjerjev. Poveljeval ji je poročnik »črnih srajc« Aurelio Piesz, učitelj z Reke (tam se je rodil leta 1919), po narodnosti Jud madžarskega izvora.

Napad, potem pa umik Mine so padale nekaj ur. Poročnik Piesz je takoj prosil za pomoč iz bližnjih Šapjan. V nekem trenutku se je na kraj bombardiranja pripeljala manjša nemška kolona

dveh avtoblind, dveh tovornjakov in enega motornega kolesa ter se znašla med eksplozijami granat. Ubiti so bili štirje vojaki, dva pa ranjena. Partizani o obstreljevanju domačinov Rupe niso obvestili, porušena je bila tudi ena hiša.

Po obstreljevanju se je partizanski bataljon umaknil na območje med Lipo in Liscem. Nemci so pobrali mrtve in ranjene ter se odpeljali v Šapjane. Zdelo se je, da se bo vse končalo kot velikokrat prej.

Povračilni uničevalni pohod Toda Nemcem je bilo dovolj

partizanskih napadov, uničevalna prometnic in žrtev. Še tisti dan so organizirali večjo skupino vojaštva. Pieszovi 2. četi fašistične milice teritorialne obrambe (MDT) in karabinjerjem iz Rupe so se pridružili 3. četa MDT iz Jurdana, deli 137. polka 188. divizije, deli SS kraških prostovoljskih redarjev z Reke (vodil jih je Hans Brand), deli SS policijskega polka Bozen iz italijanskega mesta Bolzano in okoli 30 pripadnikov liško-krčke četniške skupine (pri čemer jih publicistika imenuje kar slovenske domobrnce »iz sestava

kvizlinških vojnih formacij 'Bele garde', kar je zelo dvomljiv podatek). Uničevalni pohod na Lipo naj bi vodil poročnik »črnih srajc« Aurelio Piesz, ki je poznal razmere v vasi. Ob koncu vojne se je umaknil v Trst, tam pa so ga 17. maja 1945 »osvoboditelji« Trsta aretirali in obesili.

Fotografiranje zločina Ropanje, požiganje in morijo je s fotoaparatom slikal neki nemški častnik, ki je kasneje dal film razviti v fotografski delavnici Maroš v Ilirski Bistrici. Tam je delalo neko dekle, ki je ob izdelovanju slik opazilo prizore, ki so se ji zazdeli pomembni. Skrivoma je naredila še slike zase in jih skrila. Takoj po vojni so hitro odkrili, da so bili na njih prizori uničevanja vasi Lipa, ki leži kakšnih petnajst kilometrov južno od Ilirske Bistrice. Že 70 let so te fotografije trajni dokument in spomin na strašni zločin.

Spomenik brez imen Po vojni je komunistični režim, ki je skrivaj za okupatorjevo nasilje, najprej hotel iz uničene vasi Lipe narediti spomenik. Ker pa so se prebivalci vračali in je v njej vznikalo življenje, so se ti temu uprli. V začetku 50. let so na mestu hiše št. 20, kjer so umorili in zažgali trupla Lipljanov, začeli postavljati spomenik. Toda ta je vse do leta 1984 ostal brez zapisanih imen umorjenih.

Leta 1931 je v Lipi živel 437 ljudi, leta 1948 jih je bilo 108, leta 1971 pa 153. Od predvojnih 90 družin jih je bilo obnovljena ena tretjina.

Povojna okupacija Trsta Komunisti so fašista Piesza torej obesili med svojim »čiščenjem« Trsta maja 1945, ki za tržaške levičarje še vedno velja za osvoboditev mesta. Tako zelo še jeseni 2014, da je Iztok Furlanič s svojo levičarsko izjavo celo tvegjal za Slovence na Tržaškem izgubo pomembne funkcije, ki jo opravlja, saj je predsednik tržaškega občinskega sveta. Italijanski nacionalisti v Trstu so zahtevali njegov odstop, ker je izjavil, da Trst ni bil osvobojen šele v začetku junija 1945, ko so jugoslovanski partizani zaradi nasilja morali zapustiti Trst, ampak že v začetku maja, ko so vanj prišli.

Usodna dvojna merila Mladi Furlanič je pač indoktriniran z izjemno močno levičarsko propagando na Tržaškem in zanj nasilje, sistematični umori, ne pomenijo nič, saj so po njegovo očitno del legitimnih pravic komunističnih »osvoboditeljev«. Ne trdim, da si Piesz ni zaslužil stroge kazni (bolje bi bilo, če bi mu sodili), vendar med drugo svetovno vojno in komunistično revolucijo niso počeli zločinov le fašisti in nacisti, ampak vsaj toliko kot oni tudi komunisti (s svojimi partizani). Te pa že 70 let slavimo (slavijo) kot »borce« proti okupatorju, na vso njihovo neizmerno nasilje v službi komunistične revolucije pa »pozabljajo«.

Partizansko nasilje v Trstu Izjemno pomemben del tega nasilja je bilo tudi žrtvovanje civilnega prebivalstva. Šlo je za hudičevo (revolucionarno) »logiko«: napadi

nasprotnika v bližini civilistov, da se bo potem ta krvavo znesel nad njimi. Potem pa bodo s prstom (propagando) kazali na to nasilje, zato da zakrijejo svojo krivdo zanj. Zraven pa si žrtve tega nasilja še pripenjajo na prapor kot žrtve fašizma, proti kateremu se je bilo treba boriti. Furlaniči najraje kaj preberejo o tistih hudih časih, da bodo kaj znali. Zavedajo pa naj se tudi, da so bili izvoljeni v oblastne organe tudi zato, da tam zastopajo interese Slovencev, ne pa da z neumnimi izjavami tem škodujejo.

Naj se tržaški levičarji za vse večne čase zavedo, kaj so počeli njihovi očetje in dedje v tistih 40 dneh partizanskega nasilja v Trstu, ki je potem še kar trajalo vrsto let po vojni, v katerem so delovali izrazito proti interesom Slovencev v mestu in posledično v korist Italijanov. Velika knjiga o slovenskem šolstvu v Trstu med letoma 1945 in 1950 še ni bila napisana. 70 let se izogibajo tej izjemno pomembni temi.

Komunistična strategija Zakaj ta »ovinek« od Lipe? Zato, da zapišem, da so fašista Piesza sicer kaznovali za njegov zločin, komandantov in politkomisarjev brigade Vladimir Gortan pa ne. Namesto tega tudi na območju Reke in Istre to brigado slavijo že 70 let, žrtve pa pripisujejo le fašistom. Tisti, ki je izdal ukaz za minometno bombardiranje cestnega križišča pri Rupi, je moral dobro vedeti, kaj bo sledilo. Sledilo je nemudoma. Ampak, kot rečeno, civilne žrtve povračilnih ukrepov okupatorja

so bile del strategije komunistične revolucije: bolj ko bodo fašisti počeli nasilje nad civilnim prebivalstvom, bolj bo komunistična propaganda s prstom kazala na okupatorja, hkrati pa se izdajala za osvobodilne borce.

Iskali so zaščito pri Nemcih

Kljub tej komunistični strategiji so bile posledice tudi za partizane, saj je pri ljudeh zavladal preplah. V Klani so ljudje iskali zaščito pri Nemcih. Prav tako v vaseh severno od proge Trst-Reka. Matere so klicale svoje sinove v partizanih, naj se vrnejo domov. V 1. istrski brigadi Vladimir Gortan je prišlo do osipa v 2. bataljonu. Prvi partizanski odred Učka je razpadel (2. in 3. bataljon je razpadel, prvega pa so pridružili 1. istrski brigadi). Borci so se vrnili domov. Tudi mnoge terenske organizacije so bile razbite. Z uničenimi vasei je zmanjkalo hrane tudi za partizane.

Toda komunisti so dobro vedeli, da je to le trenutni davek, da pa jim vse to koristi na daljši rok.

Partizanska krivda Kdo so bili odgovorni v partizanskih vrstah? To je bil Savo Vukelić, takrat poveljnik operativnega štaba za Istro in poveljnik 1. istrske brigade Vladimir Gortan. Najprej so dortanovci »pomagali« uničiti vasi južno od hrvaško-slovenske meje, potem pa še v Brkinih, kjer je njihova krivda dosegla vrhunec z uničenjem Pregarij 18. maja 1944.

Vsi krivi, le partizani ne Levičarski Hrvati na območju Reke ▶

Lipa danes, ostanki požganih hiš. Preživeli vaščani Lipe so se uprli, da bi vsa vas postala spomenik.

Lipa danes, spomenik levo ob smrekah

► se še danes sprenevedajo glede tega, zakaj se je okupator tako znesel prav nad Lipo. Antun Giron se je v članku *Zločin v Lipi 1944. godine v Liburnijskih temah* leta 1978 sprenevedal, da je »težko z gotovostjo ugotoviti, zakaj se je sovražnik spravil prav na to vas«. Dodal je sicer, da je morda vzrok za zločin v Lipi tudi partizanski napad na nemško enoto v Rupi, vendar je bil po njegovem prvenstveni motiv v močni opredelitvi prebivalcev Lipe za protifašistično gibanje. Seveda, krivi so drugi, da se prikrije krivda komunističnih partizanov.

Lipa »pamti« le del resnice

Prispevek sem napisal tudi s pomočjo knjige *Lipa pamti* (Rijeka, 2014), ki so jo napisali Ivan Kovačević, Vinko Šepić Čiškin in Danica Maljavac (slednja mi jo je v Lipi tudi prodala). V

knjigi je veliko podatkov, v njej na vse pretege častijo partizane (še posebej »gortanovce«), bralec pa ne bo prav nič izvedel o vzročno-posledičnih povezavah in zakulisni igri komunistične

partije, ki je partizanstvo in deklarirani »narodnoosvobodilni« boj zlorabljala za revolucijo in vzpon na oblast. To je počela preko mnogih požganih vasi, množice drugih »žrtev« in

vsesplošno opustošene dežele (materialno, etnično in etično), kar kot trajnica ostaja v prebivalcih Slovenije, Hrvaške in drugih narodov nekdanje Jugoslavije. **D**

Križ, Jezus in komunistična zvezda na glavnem spomeniku v Lipi

Tudi ta spominska plošča zamolčuje del resnice.